

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Изборног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду број 1979/1 од 3. 7. 2019. године именовани смо у Комисију за припрему извештаја о кандидатима који су се јавили на конкурс за избор редовног професора за ужу научну област Српска књижевност, предмет Средњовековна књижевност. После детаљног увида у припелу документацију на конкурс објављен у листу *Послови*, бр. 843, од 21. 8. 2019. године, Комисија подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

На конкурс за избор редовног професора за предмет Средњовековна књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду пријавио се један кандидат – др Ирена Шпадијер, ванредни професор Филолошког факултета у Београду. Кандидат је поднео сву неопходну документацију.

Биографски подаци

1. Лични подаци

Ирена Б. Шпадијер, рођена 30. 5. 1960. године у Подгорици; електронска адреса: i.spadijer@gmail.com

2. Подаци о досадашњем образовању

1983: Дипломирала 19. марта на Филолошком факултету Универзитета у Београду, студијска група: Југословенске књижевности и општа књижевност (просечна оцена 9,44), дипломски рад: *Стилско јединство у службама Теодосија Хиландарца* (П Бранкова награда Матице српске за 1983. годину).

1992: 29. маја одбранила на Филолошком факултету Универзитета у Београду магистарски рад: *Житије Марије Египћанке у српскословенској рукописној традицији*.

2009: 15. јула на Филолошком факултету Универзитета у Београду одбранила докторску дисертацију: *Свети Петар Коришки у старој српској житијној књижевности и црквеној поезији*.

3. ПРОФЕСИОНАЛНА КАРИЈЕРА

1988–2001: сарадник, потом виши археограф у Археографском одељењу Народне библиотеке Србије, где је радила на темама из археографије, текстологије и поетике старе српске књижевности.

2001–2010: асистент на Филолошком факултету Универзитета у Београду, Катедра за Српску књижевност са јужнословенским књижевностима, предмет: Средњовековна књижевност.

2010–2015: доцент на Филолошком факултету Универзитета у Београду, Катедра за Српску књижевност са јужнословенским књижевностима, предмет: Средњовековна књижевност.

2015: изабрана у звање ванредног професора, ужа научна област Српска књижевност, предмет: Средњовековна књижевност.

А. Наставно-педагошки рад

На Филолошком факултету Ирена Шпадијер држи наставу на обавезним предметима *Средњовековна књижевност* (студијска група 05), *Историја средњовековне књижевности* (студијска група 06) и *Поетика средњовековне књижевности* (ст. група 06), као и на изборним курсевима *Основи археографије* и *Рукописно наслеђе старе српске књижевности*.

Поред тога, она већ десет година са успехом води специјалистички семинар из Средњовековне књижевности (проучавање извора: палеографија, археографија, текстологија), који подразумева индивидуални, менторски рад са студентима свих нивоа студија (од III године основних до доктората) са различитих факултета у земљи (Филолошки, Филозофски, Богословски) и из иностранства. Проф. Шпадијер је однеговала неколике генерације младих истраживача-медиевиста који су резултате својих истраживања на семинару излагали на научним конференцијама у земљи и иностранству и објавили у релевантним домаћим и страним публикацијама (тематским зборницима и научним часописима).

На докторским студијама Филолошког факултета Универзитета у Београду И. Шпадијер предаје *Методологију проучавања старијих српских књижевности*.

У склопу наставних активности на семинару, проф. др Шпадијер организовала је предавања гостујућих професора – проф. др Јаниса Какридиса, управника Славистичког института у Берну (Institut für Slavische Sprachen und Literaturen, Bern) 2013, 2017. и 2019. године; проф. др Иде Тот са Оксфорда (The Ioannou Centre for Classical and Byzantine Studies, Oxford University) 2014, 2015. и проф. др Сергеја Темчина, руководиоца „Центра за проучавање рукописног наслеђа“ Института литванског језика у Вилњусу (Lietuvių kalbos institutas, Vilnius) 2019. године.

Др Ирена Шпадијер је била ментор и члан комисија бројних мастер радова, међу којима су и следећи кандидати:

- Милена Давидовић, 2015;
- Милош Живковић, 2016;
- Ирена Плаовић, 2016;
- Дејан Илић, 2017;
- Александра Ивановић, 2018;
- Јелена Славковић 2018.

Она је ментор докторских дисертација следећих кандидата:

- Миланка Убипарип – тема одобрена 2017,
- Милена Давидовић – тема одобрена 2019,
- Милош Живковић – тема одобрена 2019.

Била је и члан комисија за израду, преглед, оцену или одбрану докторских дисертација следећих кандидата:

- Марко Радуловић, одбрањена 2015;
- Недељка Перишић, одбрањена 2016;
- Владан Тријић (Филозофски факултет), одбрањена 2016.

Ненаставне активности на Филолошком факултету: И. Шпадијер је била заменик управника Катедре за српску књижевност и јужнословенске књижевности (2013–2016) и члан Савета Међународног славистичког центра Филолошког факултета (2010-2014).

Б. Научно-истраживачки рад и рад у струци

Приликом пријаве на конкурс кандидаткиња је поднела библиографију од 102 библиографске јединице – 75 до избора у звање ванредног професора и 27 од избора у звање ванредног професора. Комисија је радове проф. др Ирене Шпадијер оцењивала и бодовала у складу са *Правилником о поступку и начину вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача и Правилником о минималним условима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду*.

БИБЛИОГРАФИЈА ПРОФ. ДР ИРЕНЕ ШПАДИЈЕР

I ДО ИЗБОРА У ЗВАЊЕ ВАНРЕДНОГ ПРОФЕСОРА (ДО 2015. ГОДИНЕ)

Монографске публикације:

- (1) *Хиландар у књигама*, Народна библиотека Србије, Београд 1998 (Н. Мирков, О. Стефановић, И. Шпадијер)
- (2) *Радослављево јеванђеље*, Фототипско издање, Београд 2001. (приређивање и поговор)
- (3) *Светогорска баштина. Манастир Хиландар и стара српска књижевност*, Београд 2014, 229 стр. –ISBN 978-86-531-0113-8
- (4) *Свети Петар Коришки у старој српској књижевности*, Београд 2014, 413 стр. (докторска дисертација) –ISBN 978-86-531-0112-1

Студије и чланци:

- (5) *Писање предлога и префикса "от" у рукопису Таха Марка*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, XLVII и XLVIII, 1981-1982, Београд 1984, 82-85.
- (6) *Стилско јединство у службама Теодосија Хиландарца*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, XXXII, 2 Нови Сад 1984, 253-265.
- (7) *Хиландарска оснивачка повеља светог Симеона и светог Саве*, Осам векова Студенице. Зборник радова, Београд 1986, 49-60 (са Ђ. Трифуновићем и В. Бјелогрић)
- (8) *Скраћенице најстаријих српских рукописа*, Археографски прилози, 8, Београд 1986, 39-61 (са В.Бјелогрић и Т. Поповић).

- (9) *Заједничка служба светим апостолима Петру и Павлу и светом Петру Коришком*, Археографски прилози, 9, Београд 1987, 157-179 (са Т. Поповић).
- (10) *Служба светом кнезу Лазару*, Свети кнез Лазар. Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја. 1389-1989, Београд 1989, 193-221 (са Ђ. Трифуновићем)
- (11) *Житије Марије Египћанке у рановизантијском књижевном контексту*, Књижевна историја, XXIV, 87, Београд 1992, 177-192.
- (12) *Житије Марије Египћанке у српскословенској рукописној традицији*, Археографски прилози, 16, Београд 1994, 15-89.
- (13) *Проблем жанра у средњовековној књижевности*, Књижевна историја, XXVIII, 100, Београд 1996, 365-373.
- (14) *Српске књиге на Синају*, Хришћанска мисао, IV, 9-12, 1996, 60.
- (15) *Јован Рајић и Данило II. (Житијна књижевност као историјски извор)*, Јован Рајић. Живот и дело (Зборник радова), Институт за књижевност и уметност, Београд, 1997, 95-97.
- (16) *Библијска мјеста у Житију светог Петра Коришког Теодосија Хиландарца*, Српска књижевност и Свето писмо (26. међународни научни састанак слависта у Вукове дане Београд—Манасија, 9-14. септембар 1996), Београд 1997, 251-256.
- (17) *Два преписа Пролошког житија светог Петра Коришког*, Археографски прилози, 19, Београд 1997, 211-216.
- (18) *Култ светитеља и настанак службе*, Зборник Матице српске за славистику, 53, Нови Сад 1997, 80-85.
- (19) *Пролошко житије светог Петра Коришког*, Манастир Црна Ријека и свети Петар Коришки, Приштина, Београд 1998, 205-210.
- (20) *Још једно дело хиландарског писара Јова*, Археографски прилози, 20, Београд 1998, 55-66.
- (21) *Књижевност, у: Манастир Хиландар*, приредио Г. Суботић, Београд 1998, 103-114.
- (22) *Рукописно наслеђе, у: Манастир Хиландар*, приредио Г. Суботић, Београд 1998, 115-124.
- (23) *Literature*, in: *Hilandar Monastery*, Belgrade 1998, ed. G. Subotić, 103-114.
- (24) *Manuscript Heritage*, in: *Hilandar Monastery*, ed. G. Subotić, Belgrade 1998, 115-124.
- (25) *Рукописи, у: Из прошлости манастира Хиландара*. (Каталог изложбе), ур. Г. Суботић, Галерија Српске академије наука и уметности; 93, Београд 1998, 17-28.
- (26) *Житије Марије Египћанке у српскословенској књижевности (вријеме појављивања)*, Русь и южные славяне. Сборник статей к 100-етию со дня рождения В. А. Мошина (1894-1987), Санкт-Петербург 1998, 284-288.
- (27) *Лексикон српског средњег века*, приредили С. Ћирковић и Р. Михаљчић (одреднице: Богородичник, Риторско слово, Триод), Београд 1999.
- (28) *Трагом светогорских преписа Теодосија Хиландарца*, Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура, САНУ, Научни скупови, књ. XCV, Одељење историјских наука, књ. 27, Београд 2000, 381-386.
- (29) *Крајегранесија Теодосија Хиландарца*, Трећа југословенска конференција византолога, Београд-Крушевац 2002, 149-155.

- (30) *Софијски рукопис хиландарског писара Таха Марка*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXVII и LXVIII, св. 1-4, 2001-2002, Београд 2002, 111-127.
- (31) *Две варијанте анахоретског типа у јужнословенској хагиографији (Теодосијево Житије светог Петра Коришког и Јевтимијево Житије светог Јована Рилског)*, Словенско средњовековно наслеђе, Зборник посвећен професору Ђорђу Трифуновићу, Београд 2002, 159-175 (са Н. Гаговом).
- (32) *Химнографски жанр и богослужбена пракса – Теодосијеви канони светоме Симеону и светоме Сави*, Зборник Матице српске за славистику, 63, Нови Сад 2003, 343-351.
- (33) *Живот са књигом*, у: *Приватни живот у српским земљама средњег века*, приредиле С. Марјановић-Душанић и Д. Поповић, Београд 2004, 447-470.
- (34) *Дијак Андреја, савременик Никона Јерусалимца*, у: *Никон Јерусалимац. Вријеме – личност- дјело*, Цетиње 2004, 137-147.
- (35) *Теодосијева служба Сави у бугарским рукописним збиркама*, Бугарска и Србија у кругу византијске цивилизације – Бугарија и Србија в контекста на византијската цивилизација, (Зборник реферата са бугарско-српског симпозијума, 14-16. септембар 2003, Софија), Софија 2005, 365-374.
- (36) *Најстарији преписи Теодосијевог Службе светом Симеону Мироточивом*, Старобугарска литература, кн. 33-34, Софија 2005 (2006), Филологически изследвания в чест на Климентина Иванова за нейната 65-годишнина, 100-105.
- (37) *Писар ктиторског натписа светог Саве у Студеници*, Зборник радова Византолошког института, XLIII, (Београд) 2006, 517-526.
- (38) *Слово браће Бранковића манастиру Хиландару*, Стари српски архив, књ. 6 (2007), Београд 2007, 151-166 (са Р. Михалчићем)
- (39) *Манастир Хиландар. Историја и наслеђе*, Slovo: Towards a Digital Library of South Slavic Manuscripts, Proceedings of the international conference 21-26 February 2008, Sofia, Bulgaria, ed. Н. Miklas and А. Miltenova, Sofia 2008, 56-80 (са В. Тријићем)
- (40) *Легенда о Марији Египћанки од ране Византије до краја књижевности старог Дубровника*, Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, V, Филолошки факултет у Београду, (Београд) 2010, 241-251.
- (41) *Антички корени Теодосијеве поетике*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. LVIII, св. 2, (Нови Сад) 2010, 249-260.
- (42) *Хронолошки оквири књижевног рада Теодосија Хиландарца*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXVI (Београд) 2010, 3-16.
- (43) *Почеци старе српске црквене поезије*, Ђурђеви ступови и Будимљанска епархија. Зборник радова, Беране, Београд 2011, 209-217.
- (44) *Деспот Стефан Лазаревић и Священное писание*, Священное Писание как фактор языкового и литературного развития, Материалы Международной конференции „Священное Писание как фактор языкового и литературного развития (в ареале авраамических религий)“. Санкт-Петербург. 30 июня 2009 г, Санкт-Петербург 2011, 188-196.
- (45) *Об одном сербском анахоретском житии и особенностях его композиции*, БИБЛЕИСТИКА. СЛАВИСТИКА. РУСИСТИКА: К 70-летию заведующего кафедрой библеистики профессора Анатолия Алексеевича Алексеева,

- Филологически факултет Санкт-Петербургскогo государственного университета, Санкт-Петербург 2011, 370-384.
- (46) *Богослужбени списи посвећени Јоаникију Девичком*, Византијски свет на Балкану, књ. II, Византолошки институт САНУ, посебна издања 42/2, Београд 2012, 597-605.
- (47) *The Symbolism of Space in Medieval Hagiography*, Средновековни текстове, автори и книги. Сборник в чест на Хайнц Миклас (= Кирило-Методијевски студии. Кн. 21). Софија 2012, 300-308.
- (48) *Хиландар и почеци српске књижевности*, Осма казивања о Светој Гори, Београд 2013, 305-318.
- (49) *Јужнословенски пустињаџи X-XIII века у најстаријој литерарној традицији*, Светци и свети места на Балканите. Материали од међународната конференција, Софија, 14-16 јуни 2012. Т. 1. Филологија. Археологија. Текстологија. Софија, 2013 (= Старобугарска литература 47), 108-120.
- (50) *Пантелејмон 22 – један необичан српски зборник из првих деценија XV века*, Афон и славјански свет, Материали међународној научној конференцији, посвећеној 1000-летију присуства руских на Светој Гори (Београд, 16-18 маја 2013), Издање руског Свето-Пантелеимонова манастира на Афону, Света гора Афон 2014, 267-274.

Прикази и критике:

- (51) Ioannis C. Tarnanidis, *The Slavonic Manuscripts Discovered in 1975 at St Catherine's Monastery on Mount Sinai*, St Catherine's Monastery, Mount Sinai – № 3, Hellenic Association for Slavic Studies, Thessaloniki 1988, 363 стр. – Археолошки прилози, 12, Београд 1990, 341-348.
- (52) Димитрије Оболенски, *Шест византијских портрета*, Српска књижевна задруга и Просвета, Београд, књ. ад 1991, 226 стр. (превела с енглеског Нада Ђурчија-Продановић). – Књижевна историја, XXIII, 85, Београд 1991, 102-105.
- (53) Љубица Штаљанин-Ђорђевић, Мирослава Гроздановић-Пајић, Луција Цернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*, Књ. прва. Опис јужнословенских ћирилских рукописа, том II. Народна библиотека Србије, Београд 1986, стр. XIV + 470. – Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 1989-1990, књ. LV и LVI, Београд 1992, 162-165.
- (54) *Прилози проучавању српско-руских књижевних веза. X-XX век*, (Зборник радова). Одговорни уредник Мила Стојнић, Матица српска – Нови Сад, Институт за славистику и балканистику Руске академије наука – Москва, Нови Сад 1993, 212 стр. – Књижевна историја, XXV, 90, Београд 1993, 266-268.
- (55) *Руска емиграција у српској култури XX века*. Зборник радова, Филолошки факултет у Београду, Катедра за славистику и Центар за научни рад, Београд 1994, том I 314 стр, том II 326 стр. – Annalidell' IstitutouniversitarioorientalediNapoli – AION-Slavistica, 3, Napoli 1995, 496-500.
- (56) *Између историје и поезије* (Ђ. Трифуновић, *Стара српска књижевност. Основе*, "Филип Вишњић", Београд 1995). – Политика, 29, 30. април и 1, 2. мај 1995, Културни додатак, 19.
- (57) *Источници у компилацијском прегледу* (Станиша Нешић, *Источници. Преглед византијског и старог српског песништва*, Књижевно друштво

- Свети Сава, Београд 1995, 187 стр.). – Књижевна историја, XXVII, 96, Београд 1995, 303-305.
- (58) *Јерменска рукописна књига* (В. О. Казарян, С. С. Манукян, *Матенадаран*, Том I: Армянская рукописная книга VI-XIV веков, Москва 1991). – Археографски прилози, 18, Београд 1996, 477-482.
- (59) Генадије Светогорац, *Служба светом Петру Атонском*, приредио Ђорђе Трифуновић, Крушевац 1995. – Зборник Матице српске за славистику, књ. 52, Нови Сад 1997, 313-315 (штампано 2000. г.).
- (60) *Прва историја манастира Хиландара* (Сава Хиландарац, *Историја манастира Хиландара. Успомена на седамстогодишњицу оснивања*. Приредио и поговор написао Томислав Јовановић, Народна библиотека Србије, Београд 1997, 210 стр.) – Археографски прилози, 20, Београд 1998, 457-459.
- (61) *Славянские рукописи афонских обителей*, составили А. А. Турилов и Л. В. Мошкова, под редакцией А.-Э. Н. Тахиаоса, SScyrlandMethodiusCenterforCulturalStudies, Фессалоники 1999, 490 стр. – Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXV-LXVI, св. 1-4, 1999-2000, Београд 2001, 211-213.
- (62) *Зборник радова Византолошког института*, XXXVIII, уредник Љубомир Максимовић, Византолошки институт САНУ, Београд 1999/2000, 444 стр. – Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, LXVIII и LXIX, св. 1-4, 2002-2003 (2004), 436-438.
- (63) *Нови филигранолошки описи српских рукописних збирки*, Археографски прилози 25, Београд 2003 (2005), 347-351.
- (64) *Bibliotheca biblica и Међународна библијска конференција у Санкт-Петербургу 2009. године*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXV (2009), (Београд) 2010, 223-227.
- (65) Ђорђе Бубало, *Писана реч у српском средњем веку. Значај и употреба писаних докумената у средњовековном српском друштву*, Стубови културе, Београд 2009, 358 стр., Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXVI (Београд) 2010, 141-143.
- (66) Danica Popović, Branislav Todić and Dragan Vojvodić, *Dečanska pustinja. Skitovi i kelije manastira Dečana* [English summary: The Dečani Desert. The Sketae and Kellia of the Monastery of Dečani]. Belgrade: Institute for Balkan Studies and Interdepartmental Committee of the Serbian Academy of Sciences and Arts for the Study of Kosovo and Metohija, 2011, pp.282, ill.136. – *Balkanica* XLIII (2012), 347-350. (на енглеском)
- (67) *Капитално издање Светостефанске хрисовуље (Повеља краља Милутина манастиру Бањска. Светостефанска хрисовуља*, приредио Ђорђе Трифуновић, Књига прва: Фототипија изворног рукописа (209 стр.); Књига друга: Фототипије издања и пратеће студије (255 стр.), Музеј у Приштини, Мнемосине, Службени гласник, Београд 2011), Зборник Матице српске за књижевност и језик, Књ. LXI, св. 2 (Нови Сад) 2013, 559-561.
- (68) *Уметност књиге* (Зоран Ракић. *Српска минијатура XVI и XVII века*. Београд: Православни богословски факултет Универзитета у Београду – Институт за теолошка истраживања, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Света српска царска лавра Хиландар, 2012, 356 стр.), Зборник Матице српске за књижевност и језик, Књ. LXI, св. 3 (Нови Сад) 2013, 839-841.

Преводи:

- (69) В. Бичков, *Естетички погледи у делима Дионисија Александријског*, Књижевна реч, бр. 299, 25. IV 1987, 7 (превод с руског са Т. Поповић).
- (70) К. С. Тер-Давтјан, *Јерменска житијна књижевност XI-XIV вијека*, Багдала, бр. 368-369, новембар-децембар 1989, 8-12 (превод с руског)

Уредник:

- (71) *Словенско средњовековно наслеђе*, Зборник посвећен професору Ђорђу Трифуновићу, Београд, Чигоја штампа, 2002 (уредила са Т. Јовановићем и З. Витић)
- (72) Ђорђе Трифуновић, *Стара српска књижевност. Основи*, (треће, проширено издање), Београд, Чигоја штампа, 2009 (уредила са Т. Јовановићем)
- (73) *Хрестоматија средњовековне књижевности. Том I: Старословенска и преводна књижевност*, прир. и на савр. језик пренео Томислав Јовановић, Ур. одбор: Т. Јовановић, Љ. Јухас, И. Шпадијер, З. Витић, Београд, Филолошки факултет, 2012.
- (74) *Хрестоматија средњовековне књижевности. Том II: Српска књижевност*, прир. и на савр. језик пренео Томислав Јовановић, Ур. одбор: Т. Јовановић, Љ. Јухас, И. Шпадијер, З. Витић, Београд, Филолошки факултет, 2012.
- (75) З. Витић, *Житије сцетог Панкратија Тавроменијског у српској рукописној традицији: студија и издање*, Ур. одбор: Т. Јовановић, Љ. Јухас, И. Шпадијер, З. Витић, Београд, Филолошки факултет, 2014.

II ОД ИЗБОРА У ЗВАЊЕ ВАНРЕДНОГ ПРОФЕСОРА (2015–2019)

Научне монографије:

- (76) *Почеци српске химнографије. Савина Служба светом Симеону*, Београд 2019, ISBN978-86-531-0501-3, 293 стр.
- (77) *Афонское наследие. Монастырь Хиландар и древнесербская литература*, Белград 2015 (допуњено, руско издање) ISBN 978-86-531-0177-0, 242 стр.
- (78) *Српске рукописне књиге у Чешкој*, Београд 2015 (И. Шпадијер, В. Тријић, З. Ракић и З. Ранковић) ISBN 978-86-88885-02-7 (БСП); ISBN 978-86-519-1931-5 (СГ), 274 стр.
- (79) *Натписи историјске садржине у зидном сликарству*, том I, XII – XIII век, Београд 2015 / / *Inscriptioneshistoricaeinpicturismuralibus. Tomusprimus. SaeculorumXII–XIII*, BelgradiMMXV (Г. Суботић, Б. Миљковић, И. Шпадијер и И. Тот) ISBN978-86-83883-21-9, 142+[32] стр.

Чланци и студије:

- (80) *Алегорија раја код светог Саве и Стефана Првовенчаног*, ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ, Књ. I, Зборник у част Мирјане Живојиновић, Београд 2015, 113-126. **M14**
- (81) I. Špadijer, B. Todić, *Emergence of Versatile Artistic Personalities – Longin*, in: *Byzantine Heritage and Serbian Art II. Sacral Art of the Serbian Lands in the Middle Ages*, edd. D. Vojvodić, D. Popović, Belgrade 2016, 565–573. **M13**
- (82) [и на српском: И. Шпадијер, Б. Тодић, *Појава свестраних уметничких индивидуалности – Лонгин*, Византијско наслеђе и српска уметност II. Сакрална уметност српских земаља у средњем веку, ур. Д. Војводић, Д. Поповић, Београд 2016, 565–573.]

- (83) *Стара српска књижевност и средњовековно рукописно наслеђе*, у: Свет српске рукописне књиге (XII-XVII век), ур. Д. Оташевић, З. Ракић, И. Шпадијер, Београд 2016, 131-151. **M14**
- (84) [и на енглеском: *Old Serbian Literature and Its Mediaeval Manuscript Heritage*, in: *The World of Serbian Manuscripts (12th-17th centuries)*, edd. D. Otašević, Z. Rakić, I. Špadijer, Belgrade 2016, 153-173.]
- (85) Каталогске јединице у *Свет српске рукописне књиге (XII-XVII век)*, ур. Д. Оташевић, З. Ракић, И. Шпадијер, Београд 2016: *Празнични минеј* (244–245), *Варлаам и Јоасаф* (272–273), *Зборник српских житија и Хиландарски типик* (297–299), *Беседе Јована Златоустог и других црквених отаца* (301–302), *Зборник са Словом љубве* (317–320), *Горички зборник* (326–327), *Зборник – Стефанит и Ихнилат* (348–349), *Данилтив зборник* (358–359), *Акатистник* (375–377). **M46**
- (86) *Најмлађи препис Службе светом Симеону од светог Саве*, у: Стефан Немања – преподобни Симеон Мироточиви. Зборник радова, ур. М. Радужко, Беране – Београд 2016, 679–687. **M63**
- (87) *Произведения древнесербской литературы в хиландарской рукописи XVIII века – цель и смысл*, Седьмые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения – *Slavia Christiana: Язык·Текст·Образ* (Рим – Милан, 6–11 февраля 2017), „Индрик“, Москва 2017, 56–59. **M34**
- (88) *Византийско-балканско-русские книжные и духовные связи на Афоне: сербский опыт*, Византия – Балканы – Русь: перекрестки культурных путей. Материалы международной научной конференции *Одиннадцатые Загребинские чтения* (4–5 октября 2016 г.), Санкт-Петербург 2017, 134–141. **M33**
- (89) *Старое о новом – речь Средневековья и современная культура*, Восьмые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения – *Slavia Christiana: Язык·Текст·Образ* (Рим – Флоренция, 5–10 февраля 2018 г.), „Индрик“, Москва 2018, 151–155. **M33**
- (90) *Функционалност српске књижевности XIII века – хагиографски и химнографски списи посвећени светом Симеону*, XVI Межнародный съезд славистов Белград, Сербия, 20 – 26 августа 2018 г. Материалы тематического блока 2.2: Функциональность славянской книжности, 20–27. **M33**
- (91) *Антологически состав хиландарской рукописи № 505, IMPERIUMBULGARIAE. Studia in honorem annorum LX Georgii N. Nikolov/ БЪЛГАРСКОЦАРСТВО. Сборник в чест на 60-годишнината на доц. д-р Георги Н. Николов. от. ред. А. Николов*, София 2018, 815–827. **M14**
- (92) *«Несходные подобија»: Средневековье и современное искусство*, Текст и традиция, т. 6, Санкт-Петербург 2018, 77–93. **M13**
- (93) *Непознати атонски препис Савине Службе светом Симеону са пролошким житијем*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXXIV (2018), 103–111. **M63**
- (94) *Кад су мошти светог Саве пренете из Трнова у Милешеву? Филолошка расправа*, Црквене студије 16 (Ниш) 2019, 491–501. **M24**
- (95) *«Молодой Папа» П. Соррентино как агиографический нарратив*, Девятые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения – *Slavia Christiana: Язык·Текст·Образ* (Рим – Салерно, 4–9 февраля 2019 г.), „Индрик“, Москва 2019, 187–192. **M33**

- (96) *Службы святым сербам в рукописной минее № 11 из Свято-Пантелеймонова монастыря*, Славянское и балканское языкознание: Палеославистика – 2. М. Москва, 2019, 408+15. (ISBN 978-5-7576-0413-8; ISSN 2658-3372; DOI: 10.31168/2658-3372) DOI самого чланка: **10.31168/2658-3372.2019.20. M14**
- (97) *Реформација и Света Гора– једно српско сведочанство*, SlaviaCentralis, 12/1, 2019, 65–71. **M23**
- (98) *Средњовековни јунак нашег доба: Млади папа Паола Сорентина*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, LXVII/1, 2019, 71–81. **M24**

Прикази и критике:

- (99) Небојша Порчић, *Документи српских средњовековних владара у дубровачким збиркама: доба Немањина*, Балканолошки институт САНУ, Посебна издања 137, Београд 2017, 362 стр. + 92 стр. с таблама, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXXIII (2017), 264–266. **M27**
- (100) Πολύδωρος Γ. Γκωράνης, Η πρόσληψη των αιρέσεων ως λογοτεχνικό μοτίβο από την Εικονομαχία έως τους Βογόμελους. Παραγωγή ορθόδοξων κειμένων στη Βυζαντινή και ετερόδοξων κειμένων στην Παλαιοσλαβική γλώσσα, Collecta Academica, Ostrakonpublishing, Θεσσαλονίκη 2017.– Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXXIV (2018), 237–238. **M27**

Уредник:

- (101) *Свет српске рукописне књиге (XII–XVII век)*, ур. Д. Оташевић, З. Ракић, И. Шпадијер, Београд, САНУ, 2016. **M18**
- (102) *Scalaparadisi. Академику Димитрију Богдановићу у спомен : 1985–2016*, ур. А. А. Турилов, Т. Суботин-Голубовић, И. Шпадијер, Н. Драгин, Д. Грбић и К. Мано-Зиси, Београд, САНУ, 2018. **M18**

Анализа и оцена објављених радова И. Шпадијер:

Монографске публикације

Као што се види, од избора у звање ванредног професора И. Шпадијер је објавила неколике научне монографије.

Књига *Почеци српске химнографије. Савина Служба светом Симеону* (2019), поред уводне белешке, садржи следећа поглавља: *Свети Сава и српско црквено песништво, Служба светом Симеону (Рукописно наслеђе, Упоредни преглед свих преписа Службе, Текстолошка анализа, Канон светоме Симеону на бденију), Закључак, Издање (Начела издавања, САНУ 361, П 11, MSD 538, НБКМ 141, ЦИАИ 89), Извори и литература и Именик личности*. Књига је снабдевена и резимеима на енглеском и руском језику. У првом поглављу И. Шпадијер најпре доноси преглед најстаријег словенског литургијског песништва да би се потом позабавила светим Савом, његовом биографијом и опусом. После тога ауторка даје преглед српске црквене поезије која настаје после светог Саве, све до последњих дела на старом српском књижевном језику. Друго поглавље је посвећено главној теми књиге – Служби светом Симеону од светог Саве. Најпре се наводе и описују рукописи у којима се служба налази (*Рукописно наслеђе*), затим се доноси табела са свим преписима (*Упоредни преглед свих преписа Службе*), који се детаљно анализирају (*Текстолошка анализа*). На крају овог поглавља долази текст Канона светом Симеону на бденију. У *Закључку* се износе резултати до којих је ауторка монографије дошла. Други део књиге Ирене Шпадијер представља издање свих познатих преписа Службе светом Симеону од светог Саве. Ауторка није одабрала један препис који би био основни због разлика

у структури појединих рукописа, већ се одлучила за обухватније представљање овог дела, сматрајући како се једино тако „може обезбедити реалан увид у стање текста у одређеним фазама његовога настанка и омогућити касније научно проучавање дела“ јер „Сваки препис за себе сведочи о читању и разумевању текста (предлошка) али и о своме контексту (кодексу, времену)“. Служба преподобном Симеону Мироточивом коју је написао први српски књижевник и најзначајнија личност српске средњовековне културе, свети Сава, прво је дело српске црквене поезије за које се зна. Она до сада није била озбиљно проучена, а ни њена рукописна традиција није била у целини позната. Донедавно су била позната само четири преписа службе. Ауторка је у својим истраживањима дошла до открића новог, досад непознатог текста Службе Светом Симеону из првих деценија XIV столећа, што је довело до значајних резултата у проучавању нашег старог литургијског песништва и расветљавања најстаријих токова српске поезије. Монографија др Ирене Шпадијер доноси прво критичко издање темељног дела српске химнографске књижевности. Први пут се објављују сви познати преписи (примерци) овога дела и оно постаје доступно научној јавности у свим својим верзијама. Материјал који се у монографији доноси, анализа химнографског наслеђа старе српске књижевности, као и синтеза резултата до којих је ауторка дошла, представља методолошку новину у нашој издавачкој пракси, као и значајан и оригиналан прилог српској медијистичкој науци и историји средњовековне књижевности.

Књига *Афонское наследие. Монастырь Хиландар и древнесербская литература* (2015), представља допуњен руски превод монографије *Светогорска баштина. Манастир Хиландар и стара српска књижевност* (2014). Књига себави књижевношћу која је настајала у Хиландару или била њему намењена – од времена настанка манастира (крајем XII века) до краја XIX столећа, као и односима између матице и српског манастира на Светој Гори. Носећа поглавља у овој књизи обликују суштину бављења темама српског светогорског књижевног стваралаштва. Својом композицијом књига указује на хронолошки низ постојаног трајања старе српске књижевности на Светој Гори. У поглављу под називом *Почеци* сагледан је књижевни рад светог Саве и Стефана Првовенчаног. Значај светог Саве утолико је већи што је он истакнут као први познати словенски књижевник на Атосу. Разматрајући књижевни рад оба брата, др Ирена Шпадијер дошла је до новог и аргументованог успостављања другачије хронологије у настанку њихових кључних дела. У поглављу *Златно доба* донете су целовите студије о Доментијану, Теодору Граматику, Теодосију, Григорију Рашком, Данилу II и о његовим настављачима. Свака од њих поузданим вођењем уобличава стваралаштво појединачних писаца, повезујући тананим нитима дату епоху, међусобна прожимања и разоткрива услове настанка нових дела и њихове поетичке одлике. Најјачи продор српског духовног, економског и политичког утицаја на светогорски живот остварио се до тада незабележеним даривањима и помагањем како српских манастира тако и других атонских обитељи током владавине цара Душана, цара Уроша и кнеза Лазара. Тај период српског књижевног стваралаштва који је трајао до Косовске битке у књизи је обрађен у поглављу *„Србизација Атоса“ – време царства и обласних господара*. У њему су се нашли писци углавном краћих књижевних жанрова какви су у то време преовлађивали. Предочено је стваралаштво монаха Јефрема, Силуана, инока Исаије и монахиње Јефимије. Истакнутом Светогорцу, изврсном граматику и писцу, јеромонаху Теодору, који је дуго у литератури називан Инок из Далше, др Ирена Шпадијер посветила је поглавље *Доба деспотовине*. Турска освајања српских земаља донела су многа замирања, па и књижевног стваралаштва. Као представник тог периода истакнут је јеромонах Генедије у поглављу *Под турском*

влашћу. У поглављу *Потоњи вековидонет* је преглед оскудног књижевног рада који се све више сводио на преписе постојећих дела из ранијих епоха и на успутне записе. У завршном осврту на претходна разматрања аутор истиче сву важност и утицај који је оставила светогорска српска књижевност на остале писце не само у српским крајевима него и у неким другим народима, са освртом на руску традицију. Ова књига представља до сада најобухватније виђење српске светогорске књижевности, која у укупном корпусу старе српске књижевности заузима и највећи део. Она својим резултатима доноси нека нова научна виђења којима помера достигнута књижевноисторијска сазнања и представља поуздан искорак у даља проучавања. Руским преводом, који је допуњен додатним анализама појединих дела и литературом релевантном за руску читалачку публику, ова књига омогућава ширење знања о српској средњовековној књижевности, њеном значају и утицају у оквирима ареала *Slavia Orthodoxa* – и то не само у руским него и у ширим славистичким круговима.

Књига *Српске рукописне књиге у Чешкој* (2015: И. Шпадијер, В. Тријић, З. Ракић и З. Ранковић) представља коауторску монографију у којој је И. Шпадијер први аутор. Она је, заједно са В. Тријићем, аутор највећег дела текста у овој публикацији. Ово дело представља опис српских средњовековних рукописа који се данас налазе у библиотекама Чешке: у рукописним збиркама Народног музеја и Народне библиотеке у Прагу, као и приватној колекцији породице Лобковски. Од целокупног корпуса, два кодекса и седам фрагмената датирају из XIII и XIV века, а посебно се издваја одломак Изборног јеванђеља из збирке Народне библиотеке. Основу српског дела рукописне збирке Народног музеја у Прагу чине књиге које је Павел Јозеф Шафарик прикупио док је био професор и директор Српске православне велике гимназије у Новом Саду (1819–1833). Према записима, ти рукописи настали су или су се налазили у манастирима Срема и Свете Горе, затим у Студеници, Раваници, Светој Тројици у Пљевљима, Вољавчи, Троноши, Рачи, Ступљу и другим монашким обитељама, као и код неких појединаца. У збирци се чува и Цароставник манастира Студенице, конволут из два дела из XVI и XVII века, дописиван и у XVIII столећу, у којем се налази једини сачувани препис Житија светог Симеона од светог Саве и његовог Студеничког типика, који је начинио писар Аверкије 1619. године. Важност Шафарикове збирке огледа се у поседовању четири зборника Законика цара Душана: Ходошки зборник из прве трећине XV века, Шишатовачки номоканон, из прве половине XVII века, Раванички препис Душановог законика из последње четвртине XVII столећа и Раковачки номоканон из 1700. године. У Шафариковој збирци налази се и низ рукописних летописа који имају изузетан значај за проучавање српске историје. Ирена Шпадијер је у овој монографији обрађивала кодикологију, садржину и записе, што представља најзахтевнији и најобимнији део истраживања и обраде. Српски рукописи у Чешкој детаљно су описани и истражени, почев од материјала на којима су писани (пергамент, хартија), преко структуре кодекса, распореда тетрада и успостављања првобитног, оригиналног стања свешчица и листова у случајевима када је то стање поремећено (волантни листови, испретуране свешчице и сл.), преко констатовања и анализе евентуалних оштећења, па до атрибуције и смештања рукописних књига у њихов историјски и географски контекст. Проучени су и сви записи и маргиналије на рукописима и они који раније нису били издати публиковани су у овој књизи.

Научна монографија *Натписи историјске садржине у зидном сликарству*, том I, XII – XIII век (Г. Суботић, Б. Миљковић, И. Шпадијер и И. Тот 2015) резултат је

дугогодишњег рада на обради средњовековних натписа Балкана, у оквиру пројекта Византолошког института САНУ. У књизи су, хронолошким редом, обрађени грчки, словенски и српски натписи XII и XIII века из Светог Ђорђа у Курбинову, Скопске тврђаве, Богородичине цркве у Студеници, Светог Николе у Бојани, из Светих апостола у Пећи, Свете Тројице у Сопоћанима, Светог Николе у Манастиру, Светог Николе у Мелинику (I), Светог Димитрија у Прилепу, Светог Николе у Манастиру (II), Богородице Перивлепте у Охриду, Светог Ахилија у Ариљу и Светог Николе у Прилепу. Ирена Шпадијер је аутор дела који се бави словенским и српским натписима у Богородичиној цркви у Студеници (1208/9), у Светом Николи у Бојани (1258/9), у Светим апостолима у Пећи (око 1260), у Светој Тројици у Сопоћанима (око 1265) и у Светом Ахилију у Ариљу (1295/6). Она је обрадила палеографију, ортографију и садржину натписа, изложила историјат ранијих издања са коментарима, дала ново читање – издање и превела их на савремени језик.

Чланци и студије

Чланци и студије које је кандидаткиња објавила од избора у звање ванредног професора могу се поделити у две групе: а) радови књижевноисторијске и књижевнотеоријске природе и б) радови који су посвећени текстолошкој проблематици и историографско-филолошким истраживањима.

а) Радови књижевноисторијске и књижевнотеоријске природе јесу библиографске јединице наведене под бр. 80, 81, 83, 87, 88, 89, 90, 92, 95, 97, 98.

У раду *Алегорија раја код светог Саве и Стефана Првовенчаног* разматра се однос алегоријских представа Свете Горе из Житија светог Симеона од светог Саве и Хиландарске повеље Стефана Првовенчаног и истражују њихови могући књижевни извори. Разматрајући књижевни рад оба брата, др Ирена Шпадијер дошла је до новог и аргументованог успостављања другачије хронологије у настанку њихових кључних дела. Досадашње и преовлађујуће мишљење било је да је најпре настала Стефанова Хиландарска повеља, а онда Савино Житије светог Симеона. Аренга у којој се о Светој Гори говори као о рају, према др Ирени Шпадијер, а у светлу њених најновијих проучавања, потекла је од светог Саве, а њу је потом преузео и преобликовао његов брат Стефан и уградио је у своје дело.

У коауторском раду са Б. Тодићем *Emergence of Versatile Artistic Personalities – Longin* И.Шпадијер анализира књижевно дело зографа Лонгина, једног од најсвестранијих старих српских уметника из друге половине XVI века. На основу рукописног материјала који представља редак пример сачуваног аутографа у старој српској литератури, ауторка представља Лонгинову књижевну радионицу у којој можемо пратити како настаје једно средњовековно дело кроз неколике своје варијанте. Књижевни опус овог сликара, преписивача и изворног писца у овом чланку сагледан је у целини и у контексту његовог ширег Лонгиновог уметничког стварања.

Чланак *Стара српска књижевност и средњовековно рукописно наслеђе* представља целовит и исцрпан преглед оригиналне српске и преводне књижевности са аспекта рукописне традиције сачуваних текстова – од краја XII до краја XVII века. Појаве, писци и конкретна дела приказани су у односу на њихову заступљеност у преписима, чије је настајање, бројност и распрострањеност показатељ интензитета књижевног живота код Срба у средњем веку. Ауторка је у овом раду сагледала рукописну књигу као својеврстан и комплексан уметнички и друштвени феномен.

Радови *Произведения древнесербской литературы в хиландарской рукописи XVIII века – цель и смысл и Антологический состав хиландарской рукописи №*

505разматрају структуру рукописних зборника са становишта избора састава у њима. У хиландарској рукописној збирци има неколико кодекса који се називају Србљацима, а који садрже не само химнографске већ и хагиографске и реторске списе посвећене светим Србима: Хил 479, 482, 509, 505, 787. Посебну пажњу И. Шпадијер је посветила рукопису бр. 505 који потиче с краја XVIII века и има антологијски састав. Он садржи нека од најзначајнијих дела старе српске књижевности, насталих од 1264. До 1419/20. године из пера Доментијана, Теодосија, Данила II, Андонија Рафаила. Текстови у њему посвећени су светом Симеону, светоме Сави, светом кнезу Лазару. Актуелизовање важних личности српске средњовековне историје крајем XVIII века, сматра И. Шпадијер, наговештава будуће догађаје – коју деценију касније оне ће постати симболи новог доба. У време борбе за национално ослобођење од Турака и у устаничкој Србији, почетком XIX века посебан значај ће имати Косовски бој и Лазарева жртва, док ће у настајању државе истакнуто место заузимати средњовековна, немањинска традиција, а личности светог Симеона и светог Саве славиће се као темељи и сведоци славне прошлости.

У чланку *Византијско-балканско-русске книжне и духовне везе на Афоне: српски опыт* кандидаткиња испитује комплексне односе Свете Горе, Византије, Балкана и старе Русије сагледане из два угла: из угла руско-српских односа с краја XII и првих деценија XIII столећа, и структуре данашње рукописне збирке светогорског манастира Светог Пантелејмона. У првом случају И. Шпадијер разматра место и улогу светог Саве у руско-српским контактима на Атосу, а у другом присуство великог броја драгоцених средњовековних српских рукописа у колекцији руског атонског манастира, што све показује суштинску повезаност и значај словенске духовне заједнице која је вековима егзистирала на Светој Гори.

Рад *Функционалност српске књижевности XIII века – хагиографски и химнографски списи посвећени светом Симеону* бави се различитим културним списима посвећеним истим личностима, као једним од начина испитивања функционалности средњовековне књижевности. Постојање таквих списа није редак случај у старој српској литератури, у којој су настајала дела посвећена истим јунацима (светима), сукцесивно, у краћим или дужим интервалима. Само у XIII столећу настало је неколико таквих састава, а ауторка анализира опус посвећен светом Симеону. Ирена Шпадијер доноси списак преписа, који јој, потом, служи за сагледавање распрострањености и за анализу рецепције културних дела (хагиографије и химнографије), превасходно са аспекта њихове функционалности у ужем, литургијском и ширем, књижевном и културном контексту.

Чланак *Реформација и Света Гора – једно српско сведочанство* бави се једном необичном преписком из 1533/34. године. Реч је о посланици Гаврила, светогорског протоса, угарском владару Јовану Запољи. На молбу мађарског краља, Гаврило даје своје мишљење о Мартину Лутеру, као и своје виђење појединих догађаја из историје Католичке цркве. Светогорски старешина се временом писања и ставовима које у писму износи, активно укључује у актуелна светска збивања, а ауторка све то смешта у ужи (светогорски) и шири (европски) контекст тога времена.

Четири рада Ирене Шпадијер баве се односом средњовековне и модерне уметности односно рецепцијом средњовековних идеја и коришћењем средњовековних образаца у савременој књижевности и култури.

Радови *Старое о новом – речь Средневековья и современная культура и «Несходные подобия»: Средневековье и современное искусство* баве се специфичношћу средњовековне уметности (књижевности) у односу на потоње уметничко стварање. Средњовековни систем жанрова, однос према оригиналности, ауторско начело,

схватање времена и простора – веома се разликују у односу на нововековну уметност (ренесанса, барок, класицизам, рационализам, уметност XIX и, донекле, XX века). Ирена Шпадијер разматра уметничке токове XX и почетка XXI века (авангардна и модерна уметност, постмодернизам), који, сматра ауторка, показују не само нови сензибилитет који раскида са непосредном претходном традицијом, већ својим решењима упућују и на нека стара уметничка искуства. Они пружају могућност проналажења сличних поступака и схватања у епохи средњовековља и у књижевности савременог доба. Авангардна и модерна уметност XX века и нарочито постмодернизам друге половине столећа поново ће се, попут средњовековне уметности, окренути нестварним формама, непропорционалним телима, одсуству перспективе, јединства времена, места и радње. Хибридноста жанрова и фрагментарност, наглашена (и интермедијална) цитатност, контрадикторност аргументације и карактеризације ликова, језичке бравуре (*плетеније словес*), али и својеврсно „речито ћутање“ – дакле, све оно што је незамисливо у класичној литератури новог века – наћи ће своје место не само у сликарству и књижевности (и, делом, музици) него и у новој врсти уметничког израза као што је филмско стваралаштво. Ирена Шпадијер у својој анализи, поред осведочених примера из књижевности (*Име руже* Умберта Ека), ликовне уметности (Василије Кандински) издваја и остварења која припадају филмској уметности: *Андреј Рубљов* Андреја Тарковског (1966), који постмодерним редитељским језиком наоко фрагментарно прича средњовековну причу о стварању и надахнућу и постиже невероватан документарни ефекат (нарочито са контрастирањем дужег црно-белог дела и финала у колору) и *Острво* Павла Лунгина (2006), који савремени наратив остварује средњовековним, хагиографским језиком, обрађујући првенствено мотив греха. Као универзалне исказе који се баве дубљом теолошком проблематиком и библијском тематиком ауторка издваја и филм *Адамове јабуке* А. Т. Јенсена (2005) који, проблематизујући старозаветну Књигу о Јову актуализује библијску причу о искушавању, искупљењу и спасењу.

Чланци *«Молодой Папа» П. Соррентино как агиографический нарратив и Средњовековни јунак нашег доба: Млади папа Паола Соррентина* конкретније разрађују тематику која је теоријски разматрана у претходна два рада. Њихов предмет јетелевизијска серија *Млади папа* П. Соррентина (2016), која, поред неколико универзалних тема, међу којима је и љубав, актуализује и одређене средњовековне теме. У првом раду Соррентиново дело је анализирано и читано у хагиографском кључу – као хагиографски наратив који поседује композицију и топосе житијне књижевности. У другом чланку И. Шпадијер усредсређује своју анализу на главни лик – Лени/Пије XIII устројен је на принципима средњовековног јунака лика светитеља, па његов животипис има карактеристике хагиографског наратива, као што су: посебност од малих ногу, различита искушења, способност чудотворења, светост. Папина моћ чудотворења, заједно са његовом вером чине га правим средњовековним светитељем. Он је подвижник који се у XXI веку не лишава удобности папског живота већ су његова одрицања духовне природе. Такав лик, иако се на први поглед чини да може егзистирати у уметности различитих времена, типичан је управо за средњовековну књижевност, у којој се дубока вера и беспоговорна оданост Богу налазе изнад свих других људских врлина и кључнесу особине главног јунака средњовековних хагиографија.

б) У другу групу радова И. Шпадијер спадају текстови који су посвећени текстолошкој проблематици (библиографске јединице наведене под бр. 86, 93, 96) и један чланак који представља синтезу историографског и филолошког истраживачког поступка (94).

Чланци *Најмлађи препис Службе светом Симеону од светог Саве* и *Непознати атонски препис Савине Службе светом Симеону са пролошким житијем* посвећени су појединим преписима најстаријег српског химнографског дела. У првом раду И. Шпадијер анализира најмлађи препис најстарије српске службе, који се данас налази у бугарском Црквено-историјском и архивском институту (ЦИАИ) у Софији. То је mineј за фебруар из тридесетих година XVII века. Писан је у манастиру Свете Тројице у Јетропољу у Бугарској, српскословенским језиком и ресавским правописом. Ирена Шпадијер упоређује текст из најмлађег преписа (ЦИАИ 89) са оним из најстаријег (САНУ 361) и запажа да се он у знатној мери подудара, али не у потпуности и налази да су те разлике веома значајне. У препису из XIII столећа постоје делови којих нема у рукопису из XVII века. Иако најмлађи, јетропољски препис Савине Службе светом Симеону представља заправо старији текст у односу на најстарији сачувани, онај из средине XIII века. Он је вероватно, како закључује И. Шпадијер, настао са неког веома старог предлошка у областима где се неговала „бочна“ грана рукописне традиције, као што је то било Јетропоље (у којем је у XVII веку постојала српска колонија) јер се таква архаичност пре везује за периферију, а не за централне области српске писмености и црквеног живота. У другом чланку др И. Шпадијер нас упознаје са својим открићем које је веома важно за историју српске црквене поезије. Реч је о непознатом препису Савине Службе светом Симеону, петом који је до сада пронађен. Препис о коме је реч потиче из двадесетих–тридесетих година XIV века и налази се у српском Mineју служабном за децембар–фебруар, пергаментном кодексу бр. 11 из збирке манастира Светог Пантелејмона на Светој Гори. У раду се разматра структура Службе из овог mineја и њено место у рукописној традицији дела. По структури ова Служба спада у најстарије верзије. Са друге стране, сам текст се углавном поклапа са оном редакцијом аколуте која се сматра каснијом, проширеном и која представља самостално прослављање светог Симеона. Куриозитет преписа јесте и то што се у њему налази Пролошко житије светог Симеона, којег нема ни у једном другом рукопису Службе, па ауторка у прилогу доноси издање тог састава.

Рукопис бр. 11 из збирке манастира Светог Пантелејмона на Атосу још једном је био предмет истраживања Ирене Шпадијер, овога пута као богослужбени зборник–mineј који садржи службе словенским (свети Ћирило) и српским светитељима. У раду *Службы святым сербам в рукописной минее № 11 из Свято-Пантелеймонова монастыря* анализирају се службе светима Симеону и Сави. Реч је о најстаријим химнографским делима у српској књижевности, чије је постојање посведочено у ретким преписима ранијим од овог у П 11. Само једна верзија Службе светоме Сави налази се у старијем препису и само је један познати препис Службе светом Симеону старији од овог из Светог Пантелејмона. Службе светим Србима у П 11 показују и неке заједничке карактеристике, али и значајне разлике. Обе су „несамосталне“, заједничке (страни и домаћи светац заједно), што упућује на релативно рану етапу у формирању култа личности која се прославља. Али, те ране фазе нису у обе службе једнаке. Ирена Шпадијер сматра да укрштање канона и појединих делова, као и избијање домаћег светитеља у први план – у Служби светоме Сави, с једне стране, и потпуно засебне целине, које следе једна за другом, то јест неукрштени канони у Служби светом Симеону, с друге, упућују на различит степен осамостаљивања „памјати“ који је забележен у протографима с којих је настао предлошак mineја из Св. Пантелејмона.

У чланку *Кад су мошти светог Саве пренете из Трнова у Милешево? Филолошка расправа* Ирена Шпадијер се бави једним важним проблемом везаним за хронологију светог Саве. Година преноса Савиних моштију значајна је стога што представља *terminus ante quem* настанка појединих кулtnих списа везаних за

прослављање првога српског архиепископа. Хронологија везана за светог Саву релативно је добро позната – знају се оквири његовог живота и рада са понеким различитим тумачењем времена рођења или његовог бега са очевог двора на Атос. Што се тиче Савине смрти, првобитна, 1235. година, последњих деценија у науци готово је једногласно замењена 1236. Као година преноса његових моштију, међутим, без ваљане аргументације и готово без изузетка, и даље се узима 1237. коју је навео још Љубомир Ковачевић (1879,1885). У раду који представља синтезу историографског и филолошког истраживачког поступка, И. Шпадијер анализира главне наративне изворе о овом догађају– два житија светог Саве, која су написали Доментијан и Теодосије Хиландарац – и даје могуће ново читање записа (вероватно из XV века) из једног пергаментног рукописа који је уништен у немачком бомбардовању Београда 1941. Као резултат ових истраживања, др Шпадијер предлаже 1238. као годину преноса Савиних моштију из Трнова у Милешеву.

Поред научних чланака и студија, И. Шпадијер је, од избора у звање ванредног професора, објавила и два научна приказа, обрадила девет каталошких јединица и била уредник две публикације које је издала Српска академија наука и уметности, што је све наведено у библиографији коју је приложила.

УЧЕШЋЕ НА НАУЧНИМ СКУПОВИМА (ПО ПОЗИВУ)

Кандидаткиња је учествовала са рефератима на бројним научним конференцијама:

- 1994.** Међународни научни скуп *Јован Рајић — живот и дело*, Београд
- 1995.** Друга национална конференција византолога, Студеница
- 1996.** XXVI међународни научни састанак слависта у Вукове дане *Српска књижевност и Свето писмо*, Београд — Манасија
- 1998.** XII међународни славистички конгрес, Краков
- 1998.** Међународни научни скуп *Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура*, Београд
- 2000.** Трећа национална конференција византолога, Крушевац
- 2003.** Међународни научни симпозијум *Бугарска и Србија у кругу византијске цивилизације. Политички и културни односи двеју периферија у средњем веку (од стварања државних организација до средине XVII века)*, Софија
- 2003.** XIII међународни славистички конгрес, Љубљана
- 2005.** Четврта национална конференција византолога, Београд
- 2008.** Међународна научна конференција „Слово: књижевност на дигитална библиотека на јужнословјански рукописи“, Софија
- 2009.** Међународна научна Библијска конференција: *Св. писание как фактор језиковог и литературног развоја (у ареалу авраамичких религија)* Санкт-Петербург
- 2010.** Пета национална конференција византолога, Београд
- 2012.** Међународна научна конференција *Светци и света места на Балкану*, Софија
- 2013.** Међународна научна конференција *Афон и славјански свет*, Београд

2014. Научни скуп „Владар, монах и светитељ Стефан Немања –преподобни Симеон Мироточиви и српска историја и култура (1113–1216)“, 22–26. Октобар 2014, Београд – Студеница – Подгорица – Никшић

Од избора у звање ванредног професора:

2015. Шеста национална конференција византолога, Београд

2016. Међународна научна конференција „Одиннадцатые Загребинские чтения“, 3-4. октобар, Санкт-Петербург

2017. Међународна научна конференција „Седьмые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения– Slavia Christiana: Язык · Текст · Образ“, 6–11 фебруар, Рим – Милано

2017. Међународна научна конференција „Палеославистические чтения – 2“, 25–29. септембар, Москва

2017. Међународна научна конференција *500 let reformacije*, 9–10. новембар, Љубљана

2018. Међународна научна конференција „Восьмые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения“, Рим – Фиренца, 5–10 фебруар

2018. XVI међународни конгрес слависта, Београд, 20–26. август 2018.

2019. Међународна научна конференција „Девятые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения“, Рим – Салерно, 4–9 фебруар.

IV УЧЕШЋЕ НА НАУЧНИМ ПРОЈЕКТИМА

Кандидаткиња је била или јесте сарадник на неколико домаћих и страних научних пројеката:

Пројекти Министарства науке – домаћи фундаментални:

- *Ктиторски натписи на фрескама XII и XIII века*, Византолошки институт САНУ (2001-2005)
- *Друштво у српској дипломатичкој грађи*, Филозофски Факултет у Београду (2001-2005)
- *Зидно сликарство и натписи XIV и XV века*, Византолошки институт САНУ (2006-2010).
- *Српска држава и друштво у изворима средњег века*, Филозофски Факултет у Београду (2006-2010).
- *Српско средњовековно друштво у писаним изворима*, Филозофски Факултет у Београду (2011-2013)
- *Средњовековно наслеђе Балкана: институције и култура*, Балканолошки институт САНУ (2013-)

Међународни научни пројекти:

- *Slovo: Towards a Digital Library of South Slavic Manuscripts*, Austrian Science and Research Liaison Office (ASO), Vienna, Austria (2007-2008)
- *European Network on Archival Cooperation*, International Centre for Archival Research, Vienna, Austria, (2010 - 2015)

B. Остале активности и постигнућа

Чланство у уређивачком одбору научних часописа:

Проф др И. Шпадијер је била члан редакције часописа „Стари српски архив“ (од оснивања 2002. до 2012), „Књижевне историје“ (2017), секретар редакције часописа „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“ (2004-2018). Члан је и редакције часописа „Иницијал“. Она је рецензент научних часописа „Зборник радова Византолошког института“, „Књижевна историја“, „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“, „Црквене Студије“, „LatopisySupraskie“, „Иницијал“, „Археографски прилози“, „Славистика“, „Музикологија“, „Филолог“, „Зборник Матице српске за сценске уметности и музику“, научних монографија (Небојша Порчић *Документи српских средњовековних владара у дубровачким збиркама: доба Немањића*, 2017; Даница Поповић, *Ризница спасења*, 2018; Јанис Какридис, *Аргументација код православних Словена у средњем веку*, 2019).

Чланство у организационим или научним одборима на научним скуповима националног или међународног нивоа:

Ирена Шпадијер је била члан Организационог одбора *XXIII међународног (светског) конгреса византолога* (Београд, 24-27. август 2016) и коаутор изложбе рукописа *Свет српске рукописне књиге (XII–XVII век)*, која је, поводом светског византолошког конгреса приређена у Галерији Српске академије наука и уметности (август–септембар 2016).

Чланство у страним или домаћим академијама наука, чланство у стручним или научним асоцијацијама у које се члан бира:

Проф. др Ирена Шпадијер је изабрани члан Амброзијанске академије наука (Academia Ambrosiana у Милану), која је једна од најстаријих европских академија (основана 1609. г.).

Кандидаткиња је и члан Библијске комисије Међународног славистичког комитета, Српског комитета за византологију, Старословенског одбора САНУ, Хиландарског одбора САНУ и Комисије Српске православне цркве за проучавање и опис српских рукописа у иностранству.

Као члан Комисије Српске православне цркве за проучавање и опис српских рукописа у иностранству, др Шпадијер је боравила у марту 2010. године у Чешкој и радила на опису старих српских рукописа у Народном музеју (Шафарикова збирка) и Националној библиотеци у Прагу. У октобру 2012. године радила је на истом послу у Мађарској – у Будимпешти (у Универзитетској и Националној библиотеци) и Сентандреји (у Збирци Музеја Будимске епархије СПЦ), а од 2016. до 2018. радила је сваке године по две недеље на опису српских рукописа у Бечу (у Аустријској националној библиотеци).

Ирена Шпадијер је и члан Комисије Народне библиотеке Србије за полагање стручних (државних) испита у библиотечко-информационој делатности и испитивач на предмету *Основи историје писма, књиге и библиотека*.

Награде и признања у равоју образовања и науке:

За изузетан допринос проучавању српске књижевности, проф. др Ирена Шпадијер добила је 2015. године награду „Златна српска књижевност“ која се на Филолошком факултету додељује из Фонда Александар Арнаутовић.

Предавања по позиву на универзитетима у земљи или иностранству и учешће у програмима размене наставника и срудената:

Проф. Шпадијер држала је предавања по позиву на Националном каподистријском универзитету у Атини (2018) и Универзитету у Келну (2018), као и институцијама у земљи (Народна библиотека Србије, Друштво пријатеља Свете Горе); била је и учесник програма *Erazmus+* (Универзитет у Келну 2018)

ЗАКЉУЧНО МИШЉЕЊЕ И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након пажљивог разматрања свих релевантних чињеница (научно-истраживачког рада, стручног и професионалног ангажовања, педагошког рада) Комисија је донела закључак да кандидат проф. др Ирена Шпадијер **у потпуности испуњава услове за избору** научно звање за које конкурише на Филолошком факултету Универзитета у Београду, а који су предвиђени Законом о високом образовању Републике Србије и Статутом Филолошког факултета, као и Правилником о начину и поступку стицања звања и заснивања радног односа наставника Универзитета у Београду (Гласник Универзитета у Београду, Година LV, број 200, 23. новембар 2017).

Стога, са задовољством предлажемо Наставно-научном и Изборном већу Филолошког факултета да проф. др Ирену Шпадијер **изабере у звање редовног професора** на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Београд, 9. X 2019.

Чланови комисије:

Др Томислав Јовановић, ред. проф.

Др Љиљана Јухас-Георгиевска, ред. проф.

др Светлана Томин, ред. проф.